

Asia: VN/16561/2024

Toimenpiteitä lapsitoiveiden tukemiseksi ja syntyvyyden kohentamiseksi - työryhmän muistio

Palautteen antajan palaute

2.1 Vahvistetaan väestöpolitiikan ja syntyvyyden koordinaatiota sekä tietopohjaa

Suomen Lääkäriliitto kiittää mahdollisuudesta antaa palautetta työryhmän ehdotuksista lapsitoiveiden toteutumisen ja syntyvyyden edistämiseksi.

Lääkäriliitto kannattaa sitä, että päätöksiä tehdään monipuoliseen tietopohjaan, mieluiten tutkittuun tietoon, perustuen. Esitetylle HELI-keskukselle ehdotetaan muistiossa monessa kohdassa erilaisia tehtäviä. Pidämme tätä perusteltuna, koska syntyvyyteen vaikuttavat niin monet tekijät, että monialainen tietämys on kerättävä yhteen koherenttien ehdotusten ja suuntaviivojen koostamiseksi päätöksentekijöille hallinnon eri tasoilla ja sektoreilla. Muistiossa ei oteta kantaa keskuksen kokoonpanoon, mandaattiin tai rahoitukseen, joiden tulisi olla selkeästi kirjattuja ja pitkän ajan päähän yltäviä.

2.2 Kuullaan nuorten näkemyksiä ja vahvistetaan yhteiskunnallista ymmärrystä syntyvyyskehityksestä ja lapsitoiveiden tukemisesta

Kannatamme nuorten osallisuuden lisäämistä, jonka voi olettaa helpottavan myös tulevaisuuden ilmiöiden ennakoimista ja niihin reagoimista. Toimenpide-ehdotukset tätä koskien ovat muistiossa toki vielä ylätasolla ja jatkossa tarvitaankin lisää konkretiaa siihen, miten erilaisissa elämänvaiheissa ja -tilanteissa olevat nuoret saadaan mukaan keskusteluun.

3.1 Lisätään nuorten ja nuorten aikuisten hedelmällisyystietoisuutta

Lääkäriliitto kannattaa lämpimästi hedelmällisyystietoisuuden lisäämistä, jotta lapsen hankintaa ei tiedon puutteen vuoksi suotta viivästettäisi aikaan, jolloin hedelmällisyys on jo laskussa. Hedelmällisyystietoisuuden lisääminen kannattanee nivoa jo olemassa oleviin rakenteisiin, kuten ehdotuksen mukaisesti opetussuunnitelmiin. Samaan aikaan on tärkeää tiedostaa, että ns. perinteisen valistuksen vaikuttavuus ei ole useissa tilanteissa kovin merkittävä. Tietoisuuden lisäämisen keinoja tuleekin arvioida ja ottaa käyttöön nykyisille nuorille sukupolville luontevia ja saavutettavia lähestymistapoja, kuten pelillistämistä (esim. Facts!-peli, josta on jo kannustavia

kokemuksia). Elämäntapoihin ja valintoihin vaikuttavat myös elämäntilanne, arvopohja ja elinympäristö. Nuorissa ikäryhmissä myös oman viiteryhmän vaikutus on voimakas. Siksi on tärkeää tavoittaa laajasti erilaisia nuorten ryhmiä ja tarvittaessa mukauttaa tiedon jakamisen tapoja ja reittejä näiden mukaisesti (esim. kulttuuriset seikat, vähemmistöryhmät, koulutustaso, kielitaito).

3.2 Vahvistetaan hedelmällisyysneuvontaa ja -palveluita

Kuten edellä.

Lisäksi on tärkeää ylläpitää tietoisuutta sukupuolitaudeista nuorten keskuudessa. Mm. kondomien saatavuus nuorille on varmistettava ja pääsy seksitautitesteihin ja hoitoon on taattava mahdollisimman matalalla kynnyksellä. Näin jälkiseurauksena ei pääsisi kehittymään mm. lapsettomuuteen johtavia komplikaatioita.

3.3 Hedelmöityshoidot

Lääkäriliitto katsoo, että niin kansalaisten tasavertaisuuden kuin syntyvyyden tukemisen kannalta on tärkeää mahdollistaa, lääketieteelliset rajoitukset ja potilasturvallisuus huomioiden, hedelmöityshoitosten saatavuus ja saavutettavuus kaikille sitä toivoville.

4.1 Tuetaan nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveyttä

Lääkäriliitto kannattaa lämpimästi mielenterveyden tukemista, jolla tuetaan myös monia muita tärkeitä tavoitteita - tärkeänä myös syntyvien lasten hyvinvointi. Nähdäksemme tätä tulee valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti tehdä laajasti ja yli sektorirajojen. Terapiatakuu ja älylaitteiden käyttöön vaikuttaminen ovat vain pieni, joskin tärkeä osa tätä työtä. Tärkeää ihmisten arjessa pärjäämiselle, kuten tämän muistion mukaan myös lapsitoiveiden täyttymiselle, on riittävä osallisuuden kokemus, sosiaalinen tuki ja taloudellinen turva.

4.2 Tarjotaan suosituksia nuorten aikuisten ruutuajan määrään ja laatuun

Kuten edellä.

4.3 Tarjotaan tukea nuorten aikuisten parisuhteisiin

Lääkäriliitto kannattaa minkä tahansa sektorin tarjoaman parisuhteiden tuen vahvistamista. Tätä tavoitetta haastaa järjestötyöhön kohdistuvat muutokset. Mikäli järjestöjen toimintaedellytykset heikkenevät, tulee arvioida muut mahdollisuudet tuottaa näitä palveluita. Tämä voi vaikuttaa mm. hyvinvointialueiden toimintaan ja rahoitustarpeeseen.

5.1 Nostetaan koulutustasoa ja helpotetaan opiskelun ja vanhemmuuden yhteensovittamista

Lääkäriliitto kannattaa yleisellä tasolla koulutustason nostoa, jolla on monia suotuisia vaikutuksia väestön kehityksen ja siihen mukautumisen kannalta. Koulutustason nostamisessa on tärkeää varmistaa opintopolun sujuvuus. Yhtä lailla on tärkeää varmistaa realistiset työllistymisen mahdollisuudet valmistumisen jälkeen. Näin ollen opiskelupaikkojen määrä eri aloilla on syytä ohjata tietoon ja tulevaisuuden tarvearvioon perustuen.

Vähintään yhtä merkittävää on se, mitä tapahtuu opintojen jälkeen. Mikäli työpaikan saadakseen joutuu hakeutumaan vieraalle paikkakunnalle, usein puolison kanssa eri paikkaan, tai ottamaan vastaan määräaikaista työsopimusta, voidaan jälleen ajautua lasten hankkimisen lykkäämiseen. Tämän vuoksi esim. lääketieteelliseen koulutuksen aloituspaikkojen lisääminen ei välttämättä

toteuta lapsiluvun saavuttamisen tavoitteita: lääkärin opinto- ja erikoistumisaika on pitkä ja se sisältää jo rakenteensa vuoksi useita työpaikan ja usein myös paikkakunnan vaihdoksia.

Perheellistymisen tuki opintojen aikana on sinänsä kannatettava esitys, jos tälle on osoitettavissa varoja.

5.2 Vahvistetaan työllisyyttä sekä tasa-arvoa ja perheystävällisyyttä työelämässä

Työllisyyden vahvistaminen tukee monella tapaa niin perheitä kuin yhteiskuntaamme. Tasa-arvoinen työelämä sukupuolten, mutta myös sukupolvien, välillä on tärkeä kokonaisuus syntyvyydenkin kannalta. Lääkäriliitto kannattaa listattuja ehdotuksia ja muistuttaa, että mm. osa-aikatyön tekeminen on lisääntynyt monilla aloilla juuri työn ja perhe-elämän yhdistämisen helpottamiseksi. Samaan aikaan on muistettava, että useille perheille tämä vaihtoehto ei ole taloudellisesti mahdollinen, mikä korostaa myös muiden tukipalvelujen merkitystä perheiden jaksamiselle ja sen kautta toivotun lapsiluvun saavuttamiselle. Informaatio-ohjaukseen perustuvat seikat siirtyvät työelämän käytäntöihin usein hitaasti ja joskus vain osittain. Sen vuoksi velvoitteisiinkin tehtävät muutokset on syytä harkita otettavaksi uudistettaviksi jo lyhyellä aikavälillä.

6.1 Vahvistetaan odottavien vanhempien, synnyttäneiden ja vauvaperheiden tukea

Kenenkään lapsiluvun ei pitäisi jäädä toteutumatta siitä syystä, että kokemus raskaudesta, synnytyksestä tai sen jälkeisestä ajasta on aiheuttanut pelkoa eikä tilanteen käsittelyyn ole saanut apua. Lääkäriliitto kannattaa sellaisia toimia, joilla tuetaan terveydenhuollon ammattilaisten osaamista näiden asioiden käsittelyyn liittyen. Suositukset ja niiden toteutumisen seuranta on tärkeää myös kansalaisten yhdenvertaisten palveluiden toteutumisen näkökulmasta. Kyseeseen voisi tulla muistiossa listattujen asioiden lisäksi myös esim. synnytyksiin osallistuvien ammattilaisten tuki ja työnohjaus.

6.2 Kehitetään vanhemmuuden ja arjessa jaksamisen tuen palveluita

Lääkäriliitto kannattaa lapsiperheiden tukien ylläpitämistä. Monia arjen jaksamista tukevia palveluja tuottaa järjestöt. Lääkäriliitto on esittänyt kriittisen kannan aiempiin järjestöavustuksia koskeviin muutoksiin. Mikäli kolmannen sektorin palvelujen toimintaedellytykset merkittävästi huononevat tulevaisuudessa, tulee perheiden tukipalveluiden tuottaminen hyvinvointialueilla entistä laajemmaksi tehtäväksi, mikä tulee huomioida toiminnan suunnittelussa, resurssien jaossa ja rahoituksessa. Tämä on tärkeää paitsi syntyvyyden tukemiseksi, myös laajemmin lasten ja nuorten terveellisen elinympäristön takaamiseksi.

Sosiaalihuollon palveluiden vaikuttavuustiedon kerääminen ja hyödyntäminen on maassamme vielä vähäistä. Lääkäriliitto tukee muistion kirjausta tämän ja muiden seurantaparametrien vahvistamisesta, joskin kirjaus on tässä muodossaan hyvin ylätasoinen ja vaatii toteutusvaiheessa selkeitä mittareita ja seurantaprotokollia.

7.1 Huolehditaan lapsiperheiden etuuksien riittävästä tasosta ja selvitetään taloudellisia kannustimia lapsensaannin aikaistamiseksi

Lääkäriliitto kannattaa sitä, että lapsiperheiden taloudellinen turva pyritään varmistamaan ja vähentämään sen muodostumista esteeksi toivotun lapsiluvun saavuttamiselle. Pitkän aikavälin tavoitteeksi kirjattu etuuksien riittävän tason turvaaminen ja korottaminen mahdollisuuksien mukaan jättää kuitenkin paljon liikkuma- ja tulkinnan varaa. Tulisi harkita, onko aiheellista määrittää riittävän tukitason periaatteet ja ilmaista missä tilanteissa etuuksia olisi välttämätöntä korottaa.

Taloudellinen kannustin aikaistaa lasten saamista toiminee lähinnä siten, että taloudellisesti epävarma elämäntilanne ei ajaisi nuoria aikuisia lykkäämään perheellistymistä. Jotta asiasta ei syntyisi mielikuvaa lasten hankkimisen palkkiosta, ehdottaisimme ennemmin panostamaan esteiden raivaamiseen ja käyttämään myös toisenlaisia sanoituksia.

7.2 Seurataan ja kehitetään perhevapaiden ja lastenhoidon tukien järjestelmää

Lääkäriliitto katsoo, että päätöksenteon on syytä perustua tutkittuun tietoon aina, kun sellaista on saatavissa. Kuten muistiossa ja lausunnossamme on jo aiemmin mainittu, ovat lapsilukuun liittyvät kysymyksen monitekijäisiä. Siksi suoria kausaliiteettipäätelmiä ei pidä esim. perhevapaaudistusten vaikutuksista syntyvyyteen tehdä ilman tarkempaa analyysia. Kannatamme vaikutusten seuranta ja tiedon kerryttämistä. Toivomme tähän arviointiin käytettävän laajasti eri alojen tutkijoita, joilla tulisi olla myös monipuolinen metodologinen osaaminen kokonaiskuvan luomiseksi (niin kvalitatiivinen kuin kvantitatiivinen tutkimus sekä ilmiön monimuuttujaisuuden huomioivat menetelmät (esim. qualitative comparative analysis-lähestymistapaa on aiemmin käytetty lapsiperhepolitiikkojen vaikutusten arviointiin)).

8 Muut huomiot ja mahdolliset ehdotukset lapsitoiveiden tukemiseksi ja syntyvyyden kohentamiseksi

-

Karreinen Soila
Suomen Lääkäriliitto